

УДК 323.22:316.48

Чи чекає соціальний вибух Україну найближчим часом?

Микола Михальченко,
доктор філософських наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
генеральний директор
Всеукраїнської соціологічної служби

Аналізується ситуація у політичній сфері України: постійне балансування між «напівдемократією» і «напівавторитаризмом», функціонування олігархічної, корумпованої суспільної системи, становим хребтом якої є зв'язка «олігархи – державна бюрократія». Автор доходить висновку, що потенційно «соціальний вибух» існує, але неможливо спрогнозувати, в який час і куди буде скерована накопичена соціальна енергія цього вибуху.

Ключові слова: соціальних вибух, бюрократія, напівдемократія,

Analyses the situation in political sphere of Ukraine: balancing between “half-democracy” and “half-authoritarianism”, functioning of oligarchic corrupted social system, which stands on the model of interconnection “oligarchs – state bureaucracy”. The author concludes that social explosion exists potentially, but it is impossible to forecast when it will happen and where to its social energy will be directed.

Keywords: social explosion, bureaucracy, half-democracy.

Автор цієї статті зробив грубу помилку – викинув у 1992 році повне зібрання творів В. Леніна і К. Маркса, Ф. Енгельса на смітник, забувши правило: «Будь-які праці утопістів хоча б частково здійснюються як проекти, якщо вони оволодівають розумом маси» (це довів Р. Оуен – спробою перетворити свої утопічні праці у проект на території Канади). Автор цієї статті не врахував при аналізі сучасної української держави досвід існування «Єзуїтської держави» протягом півтора століття на ідеях релігійного комунізму і який вплив ця держава здійснила на думки

індіанців Південної Америки. Автор багато чого не врахував при аналізі такої ірреальної політично-економічно духовної химери під назвою «Україна», яка реально існує в дещо іншій формі. Країни, яка мала усі шанси стати демократичною, правовою, соціально-економічною державою, а стала «хворою людиною Європи». Але книги автора цієї статті вже спиралися не на методологію марксизму-ленінізму, а на методологію системного аналізу, що дозволяло об'єктивно оцінити ситуацію в Україні.

У межах цієї статті немає можливості аналізувати причини, чому в Україні, згідно з Конституцією 1996 року будували «суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову державу» (ст. 1), а збудували залежну від авторитарної Росії і демократичного Заходу недемократичну, асоціальну грабіжницьку державу, яка грабує 90% населення на користь 2% олігархів, де право сильного замінює закон.

Як же це могло здійснитися, що усі гуманні ідеали 1988-1992 років були сплюндровані, а панують принципи політичних демагогів, олігархічних кланів, а демократія і право стали ілюзією?

Безумовно, кожний народ заслуговує ту владу, яку обирає. І сучасний український народ сам обрав собі ту владу, яку сьогодні проклинає. Не тільки та частина, яка за цю владу проголосувала, а й та частина, яка не пішла голосувати. За неї проголосували і куплені члени дільничних виборчих комісій, і ті, хто рахував голоси. Не бажаєш захищати свою країну – нею оволодіють загарбники. Позиція цієї частини виборців найбільш ганебна і нагадує позицію селянина: не буду боротися з колорадським жуком, бо він мені не подобається. Зате жуку подобається картопля, яку він усю зжере і залишить тебе голодним.

Але повернімося від публіцистики до наукового аналізу. Стала тривіальною констатація факту: в Україні сформовано олігархічну, корумповану суспільну систему, становим хребтом якої є зв'язка «олігархи – державна бюрократія». Це визнають президенти, парламентарії, учасники ток-шоу, науковці і публіцисти. Ця система включає в себе усі сфери суспільства: економіку, політику, «правоохоронні» органи*, ЗМІ, так звані «незалежні» аналітичні центри, партії, громадські організації і т.д. Безумовно, є винятки, але їх так мало. Жити в олігархічній, корумпованій державі й бути незалежним від неї, навіть у монастирі неможливо. Українські олігархи «купають» не тільки монастирі, а й церкви (не споруди, а соціальні інститути), які активно служать їм у міжособній політичній боротьбі.

В той же час у політичній сфері Україна постійно балансує між «напівдемократією» і «напівавторитаризмом». Таке балансування

* Назва «правоохоронні» органи треба читати в суто Оруелівській інтерпретації, як органи, які охороняють право багатого і сильного, а не права народу і громадянина. Але їх охорона влади і олігархів непевна, при соціальних бунтах вони зразу ж «здають» своїх начальників усіх рівнів. Тому олігархічні групи створюють ще й приватні охоронні структури.

набридло як нашому населенню, так і Заходу, якому потрібна демократична Україна. І дивно, що сучасний політичний режим не врахував досвід політичного розвитку країни в 1999-2004 рр., коли насаджування напівавторитаристського режиму Л. Кучмою призвело до соціального вибуху.

Сьогодні багато аналітиків і політиків розмірковують: чи можливий соціальний вибух в Україні в умовах, коли правлячий режим (президент, парламентська більшість, уряд, місцеві адміністрації) начебто консолідований, а опозиція роз'єднана і не має яскравих лідерів. Дійсно, проблема для аналізу складна, оскільки ситуація в країні неоднозначна. Діють декілька суперечливих факторів.

По-перше, оскільки влада в Україні олігархічна, тобто існує декілька олігархічних груп і не усі вони «лягли» під діючого Президента України, то навіть з боку деяких олігархів можна чекати опозиційності. Кожен клан має свої специфічні інтереси, які можуть частково збігатися (наприклад, тиск на президента щодо дешевого газу, інакше частина підприємств стане малорентабельними, та ще й доведеться зайнятися енергоощадними технологіями), а частково не збігатися. Внутрішня конкуренція олігархічних фінансово-промислових груп досить гостра не тільки у сфері економіки, а й у сфері політики. Справа в тому, що в Україні влада давно стала засобом перерозподілу власності, розкрадання бюджету, роздачі пільг, списування боргів, але не бідним, а олігархам, збагачуючи їх на мільярди за рахунок бідних платників податків. Система списування боргів олігархам, які, як правило, не бажають платити податки з доходів, – це спосіб передачі їм частини державного бюджету. Внутрішня конкуренція олігархічних груп створює ситуацію «штучної напівдемократії», коли ці групи використовують усі засоби, зокрема і свої ЗМІ, для економічної і політичної боротьби і розхитують так звану «політичну стабільність», роблять правлячий режим вразливим навіть у каральній діяльності проти народу.

Така олігархічна «напівдемократія» дозволяє досить критично оцінювати надії Партії регіонів на абсолютну перемогу, коли партія отримає 50% плюс один мандат. За два роки популярність партії відчутно впала, а на мажоритарних округах картина буде строката. Там різні кандидати матимуть різні фінансові можливості, різну популярність. Крім того, „противладна” позиція до діючої влади буде «грати» на користь незалежних або відверто опозиційних кандидатів. Владу у всьому світі, за винятком Китаю і Північної Кореї, не люблять. Влада збирає податки, обмежує свободу дій, у тому числі корупційних, не виконує передвиборчих обіцянок усіх зробити щасливими і т.д. За що ж її любити.

Українська ж влада не тільки «не любима», а й ненависна. В ряді наших робіт ми доводили тезу, що оскільки протягом століть колоніальна влада в Україні була чужа для народу, це була влада загарбників, не дивлячись на те, що в деякі короткі періоди її очолювали етнічні українці, наприклад,

М. Підгорний, П. Шелест, В. Щербицький, які були лише знаряддям в руках колонізаторів, то вона не могла зразу ж стати «своєю». Історичні традиції міцні. В незалежній Україні влада так і не стала українською за змістом дій. Вона могла бути прозахідною, проросійською, але за змістом дій залишалась загарбницькою щодо українського народу. Тому обрані лідери, парламенти, хоча й обрані шляхом «загальнонародного» голосування, швидко стають антинародними, ненависними.

Сучасна влада й олігархічні промислово-фінансово-політичні групи пішли ще далі своїх попередників, провокуючи своєю поведінкою народну ненависть. Західні політики і бізнесмени давно зрозуміли, що прилюдно треба поводитись помірковано у всьому: в одязі, транспортних засобах, в поведінці членів родини, у відносинах з персоналом і т.д. Наприклад, на нараду європейського рівня прем'єр-міністр Великої Британії може прилетіти рейсовим літаком. А в бідній Україні, на громадський форум в Ялті окремими чартерними рейсами за рахунок бюджету летять прем'єр і перший віце-прем'єр. І якщо політик відходить від цих норм, то він іде у відставку (тільки Б. Клінтону американський виборець пробачив згвалтування М. Левінські). Наші ж олігархічні політики безсоромно демонструють свій розгнуданий спосіб життя і своїх родин, не знають міри ні в технологіях панування, ні у відпочинку, чим провокують негативне ставлення народу до себе і свого оточення. Така провокативна поведінка верхів щодо низів стрімко знижує рейтинги довіри до влади та її лідерів. Тим більше, що офіційну іміджеву політику влади здійснюють примітивно і непрофесійно іміджмейкери, яких народ теж не поважає.

Тому в суспільстві, в якому існує велика соціальна напруга, конфліктність, накопичується енергія соціального вибуху. В сучасному українському суспільстві існує декілька груп причин накопичення енергії соціального вибуху.

По-перше, це економічні фактори. В Україні суспільне життя, як і в СРСР, вимірюється п'ятирічками. Але специфічними п'ятирічками – каденціями Президентів України. Майже два роки каденції В. Януковича не привели до економічних зрушень в аспекті його передвиборчого гасла „Сильна економіка – успішна країна”, де йшлося про те, що „Україна повинна за 10 років увійти до 20 найбільш розвинених країн світу” і вже завтра кожний українець буде жити краще, заможніше. Одна п'ята обіцяного терміну входження у «двадцятку» пройшла, а Україна не наблизилася до неї, а ще більше відстала. І кожний українець, за винятком 6-8% багатіїв, став жити гірше. Чому? Тому, що наступні обіцянки діючого Президента в його передвиборчій програмі: «Стійке економічне зростання сприятиме підвищенню рівня зайнятості населення, зростанню заробітної плати, забезпеченню цінової та валютно-курсової стабільності. Узгоджена державна антиінфляційна політика дозволить забезпечити значне зниження темпів інфляції, починаючи з 2010 року. Забезпечу пріоритетність стимулювання підприємств малого і середнього бізнесу

шляхом надання доступу до кредитних ресурсів, зменшення податкового навантаження, у тому числі значне зниження податкових платежів для підприємств, які створюють нові робочі місця. Малий та середній бізнес потребують не лише уваги, а й захисту з боку держави», теж не виконані. За офіційною статистикою зростання ВВП є, а підвищення зарплат – немає. Оскільки продовжується зростання цін практично на усі товари і послуги, то життєвий рівень населення падає. А це головна причина накопичення енергії соціального вибуху.

Деякі заходи з проведення економічних реформ не тільки не покращили життя людей, а навпаки погіршили. Так звана «податкова реформа» вдарила по усіх верствах трудящого населення, окрім олігархів, і суттєво підвищила рівень соціальної напруги в суспільстві. Також негативно суспільство сприйняло підвищення пенсійного віку і «пенсійну реформу».

Всеукраїнська соціологічна служба в квітні 2011 року провела масштабне соціологічне дослідження „Соціальна напруга в Україні: міфи і реальність”. За випадковою квотною вибіркою у всіх регіонах, з врахуванням основних соціально-демографічних характеристик населення України (населений пункт, стать, вік, освіта, сфера діяльності) було опитано 2500 респондентів. Дослідження показало, що соціальна напруженість в Україні, порівняно з цим же періодом 2010 року, зростає. Наводимо деякі дані дослідження.

Той, хто дивиться політичні заангажовані ток-шоу, бачить, як різко відрізняються оцінки актуальності проблем в Україні населенням і політиками, які начебто захищають народ. Зрозуміло, що зростання цін, низький рівень зарплат і пенсій, підвищення тарифів на ЖКП – ці проблеми домінують у суспільстві як актуальні (рис. 1). А політики нам нав'язують міфи, що громадяни не сплять через проблему мов, вступ до НАТО, прийняття нової конституції. Як же влада буде знімати соціальну напругу в суспільстві, коли вона не орієнтується в ситуації або маніпулює громадською думкою?

Важливим фактором соціальної напруги є соціальне розшарування суспільства за матеріальним станом (рис. 2).

Як бачимо, тільки 3,6% респондентів жодних матеріальних труднощів не відчувають (враховуючи, що олігархи та їх найближче оточення за традицією відмовляються брати участь у соціологічних опитуваннях, то можна цю цифру підняти на 1%, оскільки соціологічна похибка опитування становила 2%). Але усе ж таки не більше 5% населення живе в умовах «матеріального благополуччя». В той же час українське телебачення левову частину ефірного часу, присвяченого висвітленню суспільного життя в Україні, віддає пропаганді способу життя цієї соціальної групи: в яких маєтках вони живуть, як відпочивають у казино Монако і на пляжах Мальдівів, скільки у них машин, який одяг носять і т. д. І це є специфічною провокацією стосовно основної маси бідного населення.

Чи чекає соціальний вибух Україну найближчим часом?

Микола Михальченко

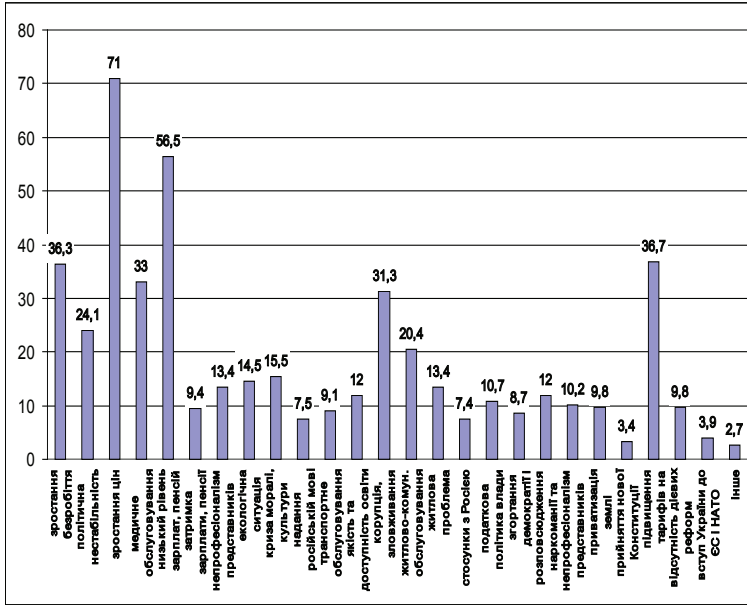

Рис. 1. Відповіді на запитання: „Які життєві проблеми Вас найбільше турбують?”

Усього 2499. Відповіли 2492 (99.7%).

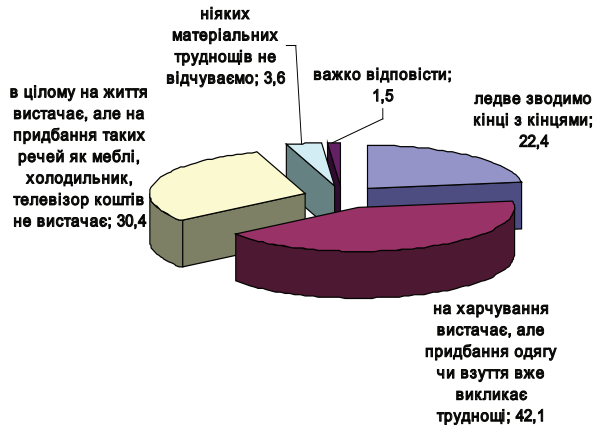

Рис. 2. Відповіді на запитання: „Як Ви оцінюєте матеріальне становище Вашої родини?”

Усього 2499. Відповіли 2497 (99.9%).

На соціальне розшарування суспільства накладається неефективність політики влади, яка не реалізує своєї головної функції – згладжувати економічну нерівність соціальних класів і груп політичними засобами (справедливий розподіл державного бюджету, соціальної допомоги тощо). Бюджет розподіляється на користь багатих, а життєвий рівень злиднених намагаються підняти за рахунок нових податків на бідних, тим самим зрівнюючи людей у бідності і перекриваючи шляхи формування «середнього класу». Цим потенціал соціального вибуху нарощується.

Негативно на соціальній і політичній ситуації в Україні відбилося повернення Конституції 1996 року. Дійсно, Конституція 2004 року мала свої недоліки. Але вона була більш демократичною, порівняно з попередньою. Конституція 1996 року зафіксувала авторитарний характер режиму Л. Кучми. В той же час опозиційний (або напівопозиційний) парламент обмежував авторитаризм Президента України. Теперішня ж ситуація, коли парламент є повністю пропрезидентським, сприяє встановленню політичного абсолютизму: в країні є один політик – Президент України, опозиція не впливає на політику держави, а усі інші «дрібні» політики, зокрема і депутати ВР, перетворилися на політичних бюрократів, які обслуговують абсолютну владу Президента України.

У цій ситуації також спостерігається: а) посилення розриву інтересів Президента України і народу, оскільки два роки здійснення його повноважень свідчать, що він працює на ту невелику групу багатих (в усякому разі ні один законопроект або указ не були скеровані в інтересах бідних і середнього класу); б) невиконання передвиборної програми кандидата на посаду президента В. Януковича «Україна для людей»; в) владний режим веде справжню війну з опозицією на знищення і жорстко придушує акції протесту.

У Росії такий сценарій суспільного життя був реалізований і це надихало українських ерзац-реформаторів на його повторення. Але Україна – не Росія. Росія за станом громадської думки, за історичними імперськими традиціями, за традиціями політичної поведінки еліт і населення, що залучені з Золотої Орди, – це цезаристська держава. Україна за традиціями стародавньої Русі, Речі Посполитої, Великого князівства Литовського, козацької держави і колоніального минулого – це народно-демократична і народно-анархічна держава і суспільство, які не сприймають цезаризму і починають боротися з владою (або показувати дулю в кишені) на другий день, як її обрали. «Образ влади» в Україні – це щось чуже і антинародне. Тому опозиція, якщо вона організована, завжди має шанси здобути перемогу. Варто лише проаналізувати вибори останніх десяти років. Виборець діє за відомим українським прислів'ям: «хоч і гірша, але інша».

Спроби налякати суспільство репресіями після подій кінця 2004 року приречені на поразку. Народ піднявся з колін, відчув свою силу. Щоправда, поки що не навчився цю силу цілеспрямовано й організовано

використовувати. Тому потенційно «соціальний вибух» існує, але неможливо спрогнозувати, в який час і куди буде скерована накопичена соціальна енергія цього вибуху. При тому сьогодні не зрозуміло, яка соціальна сила або соціальна група виступить його „детонатором”. Молодь, малий бізнес, олігархічні промислово-фінансові групи своєю нерозсудливою соціально політикою?

Про те, що потенційно „соціальний вибух” існує, свідчать результати дослідження (рис. 3).

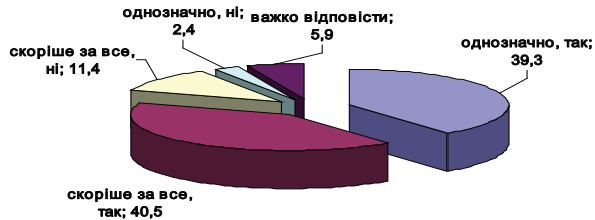

Рис. 3. Відповіді на запитання: „За заявами політиків і аналітиків в Україні зростає соціальна напруженість, чи згодні Ви з цим твердженням?”

Всього 2499. Відповіли 2484 (99.4%).

Коли майже 80% респондентів вважають, що в країні існує стан соціальної напруженості, то «заплющувати очі» на таку ситуацію не варто. Тим більше, що кожний десятий повнолітній громадянин України готовий до будь-яких акцій протесту. Це ще не так багато, як у вересні – листопаді 2004 року, коли 14% населення України брало активну участь в антиурядових акціях протесту, але й не так мало. Конфліктологи майже одностайно вважають, що 12-15% активно протестуючого населення достатньо для докорінних політичних змін, в тому числі у владі.

Для об'єктивного аналізу політичної ситуації в країні важливо також знати співвідношення частин населення, які прагнуть стабільності, поступових і радикальних (революційних) змін. Проведене нами соціологічне дослідження показує розбурханий стан суспільства.

Протягом останніх десяти років частка громадян України, які виступають за стабільність понад усе, приблизно однакова (рис. 4). Наші дослідження дають ті ж показники, що і дослідження Інституту соціології НАН України. Одночасно і наші дослідження і дослідження цього інституту свідчать про радикалізацію суспільних настроїв. Наводимо дані Інституту соціології НАН України (табл. 1) [1, С. 501].

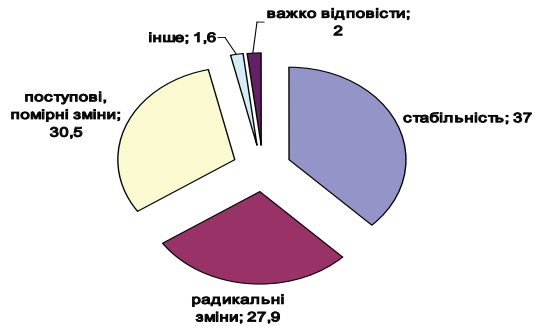

Рис. 4. Відповіді на запитання: „Що, на Ваш погляд, сьогодні важливіше для України?”

Всього 2499. Відповіли 2475 (99.0%).

Таблиця 1

Відповіді на запитання: „У разі, коли порушено Ваші права та інтереси, які заходи та засоби обстоювання своїх прав Ви вважаєте за найефективніші і припустимі настільки, що Ви самі готові взяти в них участь?”

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2005	2006	2008	2010
1. Участь у передвиборчих кампаніях	15.5	13.7	15.4	20.1	16.5	-	23.7	20.3	25.7	20.2
2. Збирання підписів під колективними петиціями	17.0	12.7	16.9	17.4	15.6	21.8	24.6	22.4	25.4	26.7
3. Законні мітинги і демонстрації	16.6	15.2	22.4	19.9	20.0	19.2	34.2	27.9	24.7	26.2
4. Погрожування страйком	7.9	7.4	9.1	6.7	5.2	3.8	6.0	5.2	5.4	5.5
5. Бойкот (відмова виконувати рішення адміністрації, органів влади)	7.1	6.6	7.5	7.2	5.2	2.7	6.2	5.0	6.1	6.3
6. Несанкціоновані мітинги і демонстрації	2.2	2.2	4.4	3.3	2.6	1.3	3.2	2.6	2.6	3.1
7. Незаконні страйки	1.6	1.9	2.5	2.4	1.1	0.9	1.6	1.8	1.7	2.8
8. Голодування протесту	2.0	2.9	3.4	2.6	1.7	1.5	3.7	2.3	2.1	2.4

Чи чекає соціальний вибух Україну найближчим часом?

Микола Михальченко

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2005	2006	2008	2010
9. Пікетування державних установ	4.4	5.9	7.7	6.5	5.6	5.1	9.9	7.1	7.3	8.4
10. Захоплення будівель державних установ, блокування шляхів сполучення	1.0	0.9	2.0	1.7	1.0	1.6	2.4	1.2	1.7	3.1
11. Створення незалежних від Президента та уряду збройних формувань	2.0	1.6	2.7	2.4	1.7	-	0.9	1.0	1.3	1.4
12. Інше	1.1	0.7	1.2	1.1	0.8	1.2	1.4	1.0	0.9	0.5
13. Жоден із заходів не здається мені ефективним і припустимим настільки, щоб я взяв(ла) в них участь	31.9	33.5	29.8	34.2	37.1	36.6	25.2	31.2	34.1	33.6
14. Важко сказати	29.8	33.3	30.5	26.9	21.9	19.0	19.6	18.5	17.3	16.4
15. Не відповіли	0.6	0.0	0.2	0.1	0.2	0.2	0.1	0.0	0.0	0.1
«Індекс Дестабілізаційності Протестного Потенціалу» (ДПП)*	3.2	3.0	4.2	3.7	3.0	2.6	4.6	3.7	3.8	4.2

* 1988 року нами була розроблена методика вимірювання рівня соціальної напруженості, основним показником якої виступає «Індекс Дестабілізаційності Протестного Потенціалу» (ДПП). Основою обчислення ІДПП слугують результати експертних оцінок (100 експертів) різних форм соціального протесту з огляду на міру їх дестабілізаційності. Отримані коефіцієнти дестабілізаційності співвідносяться із питомою вагою громадян, готових взяти участь у тій чи тій формі протесту. Дослідження засвідчили, що значення індексу дестабілізаційності, яке перевищує «критичну точку» 4,4 бала, сполучене із масовими акціями протесту.

При аналізі цих даних варто звернути увагу на десяту позицію. Вже в 2010 році до «захоплення будівель державних установ, блокування шляхів сполучення» були готові 3,1% опитаних. А це вдвічі більше, ніж у 1994 році, і вдвічі, ніж в буреломному 2004 році, який завершився «помаранчевою» революцією. 1,4% готові до «створення незалежних від Президента та уряду збройних формувань» (п. 11). Які «Беркути» і «Грифони» можуть протистояти цій масі? Варто також звернути увагу на «Індекс дестабілізаційності», який у 2010 році вже наблизився до критичної межі.

Вважаємо за доцільне навести ще дві таблиці (табл. 2, 3) з соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України [1, С. 491].

Таблиця 2

В якій мірі Ви задоволені чи не задоволені тим,
як розвивається демократія в нашій країні?

	2010
1. Взагалі не задоволений	18.8
2. Скоріше не задоволений	31.4
3. Важко сказати, задоволений чи ні	31.2
4. Скоріше задоволений	16.4
5. Повністю задоволений	1.4
Не відповіли	0.7

Таблиця 3

Яку оцінку Ви б дали діяльності Л. Кучми / В. Ющенка /
В. Януковича на посаді Президента України,
якщо «1» – найнижча, а «10» – найвища оцінка?

	1998	2000	2002	2004	2005	2005	2006	2008	2010
	Л. Кучми					В. Ющенко			В. Януковича
1	29.4	19.2	31.8	27.7	38.4	6.4	23.3	21.9	9.8
2	15.0	10.2	14.1	13.9	16.1	6.2	11.0	11.2	7.2
3	22.8	17.6	19.2	19.1	17.1	12.0	18.1	16.9	14.7
4	10.4	12.3	11.3	12.3	9.4	10.4	11.5	13.5	10.3
5	13.5	15.9	12.7	14.7	11.3	17.2	14.5	14.8	19.2
6	4.2	9.1	4.6	4.6	2.5	7.6	6.2	7.5	6.6
7	1.4	5.8	2.6	3.3	2.5	8.3	5.7	7.3	9.7
8	1.2	4.6	1.9	2.1	1.3	10.8	4.4	4.2	8.4
9	0.3	2.2	0.6	0.6	0.4	6.3	1.6	0.7	4.1
10	1.3	2.7	0.8	1.5	0.6	11.7	3.6	1.9	8.7
Не відповіли	0.5	0.5	0.6	0.3	0.2	2.9	0.2	0.1	1.4
Середній бал	3.0	4.0	3.0	3.2	2.7	5.6	3.8	3.8	5.1

З першої таблиці зрозуміло, що більше половини населення не задоволено розвитком демократії в Україні. Повністю задоволених розвитком демократії лише 1,4%. Це значно менше, ніж нараховує провладна бюрократія. А сумарний результат «скоріше задоволений» і «повністю задоволений» і складає приблизно реальний рейтинг Президента України. Варто порівняти найвищі і найнижчі оцінки діяльності В. Ющенка і В. Януковича у перший рік діяльності на посаді «президента». Найнижча оцінка у В. Януковича у півтора рази більше, ніж у В. Ющенка, а найвища у В. Януковича, значно менша, ніж у В. Ющенка. А це означає, що динаміка падіння довіри до В. Януковича значно вища, ніж до В. Ющенка, який ще в 2009 році вважався негативним рекордсменом з цього показника. Тому діючий Президент України повинен критично оцінити свою діяльність і діяльність «команди однодумців». Особливо в

ситуації, коли ЗМІ, підконтрольні владі, галасують про суцільні успіхи, а їм «повністю довіряють» лише 1,7% дорослого населення України [1, С. 511]. Маніпуляція свідомістю населення України з допомогою ЗМІ при такому рівні довіри до них (у втраті довіри до ЗМІ винні як їх власники, так і самі журналісти) практично неможлива. Потрібні реальні справи влади.

На основі попереднього аналізу можна підбити деякі підсумки.

1. Українське суспільство «вагітне» соціальним вибухом, який може відбутися в будь-який момент.

2. Опозиція в парламенті розколота, а позапарламентська опозиція існує в формі груп тиску. Обидві не консолідовані, тому сьогодні майже неможливо передбачити, коли, де і як може розпочатися цей соціальний вибух.

3. На соціально-політичну, економічну і моральну ситуацію в Україні досить сильно впливає геополітична і гео економічна проблеми вибору: з одного боку країні пропонують «зону подвійної периферії» (Росія є периферією Європи, а Україні пропонують стати периферією Росії), а з іншого – поступову інтеграцію з Європейським Союзом. Сучасна українська влада, хоча і оголосила «європейський вектор» пріоритетним, коливається у виборі, а це посилює нестабільність в країні.

4. Якщо буде здійснено вибір на користь європейської інтеграції, на перший план вийдуть питання політичної реформи – перехід від «постсоціалістичної» демократії (часткової, напіволігархічної) до європейської демократії порядку з верховенством закону, права. А це в умовах України буде зробити дуже складно.

5. «Політичний абсолютизм», скільки б повноважень не перебирав на себе Президент, в Україні не має майбутнього. Він тільки прискорить соціальний вибух, метою якою буде свобода людини, демократія, вписані у конкретні принципи верховенства права.

6. Тільки через реальну євроінтеграцію в Україні будуть створені умови для повернення частини з 2,5 млн трудових мігрантів – українців із загальної кількості 6,5 млн мігрантів. В «зону подвійної периферії» вони не повернуться.

7. Політична наука в Україні розробляє досить надійні політичні прогнози. Українській владі варто їх враховувати в розробці стратегії і тактики політичних дій в інтересах народу України, а не слухати зарубіжних «політичних сирен», які пропонують безкоштовний сир, щоб заманити країну у політичну й економічну мишеловку.

Література:

1. Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг. – К.: Інститут соціології НАН, 2010. – С. 501.